

PAPER DETAILS

TITLE: Elçilik Dairesi (Posolskiy Prikaz) Belgelerine Göre Taysa Ayuka'nin 1673 Tarihli Yemini

AUTHORS: Mecnun Yilmaz

PAGES: 78-83

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3426928>

ELÇİLİK DAİRESİ (POSOLSKIY PRIKAZ) BELGELERİNE GÖRE TAYŞA AYUKA'NIN 1673 TARİHLİ YEMİNİ ACCORDING TO EMBASSY OFFICE (POSOLSKY PRIKAZ) DOCUMENTS TAISHA AYUKA'S OATH DATED 1673

Mecnun Tarık YILMAZ**

Öz

Çeşitli iç ve dış faktörlerden dolayı İrtiş Nehri'nden İtil Nehri'ne göç etmeye başlayan Tayşa Ho-Urluk'un liderliğindeki Kalmuk grupları, 1633 yılında Ulu Nogayları mağlup ederek İtil-Yayık Nehirleri arasındaki bölgeye yerleşmişlerdir. Bu olay üzerine Moskova, güney sınırlarını güvence altına almak için Kalmuk tayşalarıyla uzlaşmaya çalışmıştır. Netice itibarıyla Kalmuk tayşaları, 1649 yılından itibaren periyodik olarak Moskova çarlarına sadakat ve müttefiklik ilişkileri temelli yeminler etmeye başlamışlar, karşılığında da belirli taleplerde bulunmuşlardır. Bu yeminler arasında, 1673 tarihinde Tayşa Ayuka tarafından Çar Aleksey Mihayloviç'e edilen yemin önemli bir yer tutmaktadır. Yemin sürecinde Tayşa Ayuka, 1671-1673 yıllarına ait ödemelerin yapılması, yemin için düzenlenecek kurultayın düzenlenme yerinde değişiklik yapılması ve Yedisian Nogai Mirza S. Abdulov'un rehin tutulan oğlunun serbest bırakılması olmak üzere üç talepte bulunmuştur. Bu taleplerden ilki, kısmen kabul edilmesine rağmen diğer iki talep Moskova temsilcileri tarafından reddedilmiştir. Bu çalışmada, 1673 tarihli yemin süreci anlatılacak ve Tayşa Ayuka'nın taleplerinin Moskova temsilcileri tarafından kabul edilmemesinde haklı gerekçelerin olup olmadığına dair yorumlarda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayuka, Astrahan, Aleksey Mihayloviç, Kalmuk Hanlığı

Abstract

Kalmyk groups led by Taisha Kho-Orluk, who started to migrate from the Irtysh River to the Itil River due to various internal and external factors, defeated the Great Nogais in 1633, and settled in the region between the Itil-Yaik Rivers. Following this incident, Moscow tried to compromise with the Kalmyk taishas in order to secure its southern borders. Eventually, starting from 1649, Kalmyk taishas began to periodically swear oaths of loyalty and alliance to the Moscow tsars, and in return they made certain demands. The oath given by Taisha Ayuka to Tsar Aleksey Mikhailovich in 1673 has an important place among these oaths. During the oath process, Taisha Ayuka made three demands: making the payments for the years 1671-1673, changing the location of the kurultai to be held for the oath-taking, releasing the son of Yedisian Nogai Mirza S. Abdulov, who was held hostage. Although the first of these demands was partially accepted, the other two demands were rejected by Moscow representatives. In this study, the oath process dated 1673 will be explained, and comments will be made on whether there are justified reasons for not accepting Taisha Ayuka's demands by Moscow representatives.

Keywords: Ayuka, Astrakhan, Aleksey Mikhailovich, Kalmyk Khanate

Article Info

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 22/09/2023

Kabul Tarihi: 21/11/2023

Atıf

Yılmaz, M. T. (2023). Elçilik Dairesi (Posolskiy Prikaz) Belgelerine Göre Tayşa Ayuka'nın 1673 Tarihli Yemini, *Anasay* 26, 78-83

Research Article

Received: 22/09/2023

Accepted: 21/11/2023

Cite this article as:

Yılmaz, M. T. (2023). According to Embassy Office (Posolsky Prikaz) Documents Taisha Ayuka's Oath Dated 1673 *Anasay* 26, 78-83.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, E-Posta: mecnun.1925@gmail.com, ORCID https://orcid.org/0000-0002-2002-235X.

Giriş

Kalmuklar¹, Cengiz Han zamanında Baykal Gölü'nün batısındaki bölgede ve Altay Dağları'nın eteklerinde yaşamışlar, XIII. yüzyıldan itibaren ise ikiye ayrılmışlardır. Bir kısmı, Hülagü Han ile birlikte batıya giderek İran merkezli İlhanlıların kuruluşuna yardımcı olurken, diğer kısmı da Kubilay Han ile birlikte doğuya giderek Çin merkezli Yuan Hanedanlığı'nın kuruluşuna yardımcı olmuştur (Yücel, 2001, s. 267).

Öte yandan 1368 yılında Yuan Hanedanlığı'nın dağılmasının ardından Çin'den kovulan ve Hoşut, Dörbet, Torgut, Çoros adlı boylardan oluşan Kalmuklar, ana yurtlarına geri dönmüşler, ancak Moğol kökenli Halhalar ile sürekli mücadele ettikleri için ana yurtlarında uzun süre tutunamamışlar ve 1562 yılında küteller hâlinde İrtiş Nehri'ne göç etmek zorunda kalmışlardır (Ustyugov, Zlatkin & Kuşeva, 1997, s. 70). Bununla birlikte İrtiş Nehri'ne gelen Kalmuklar, boy kavgaları, hayvanlara otlak bulma sorunu gibi çeşitli iç ve dış faktörler sebebiyle kendi aralarında gruplara ayrılarak zaman içerisinde Tobol, İşim, Yayık ve İtil Nehirleri'ne doğru ilerlemişlerdir. Nitekim liderliğini Tayşa Ho-Urluk'un üstlendiği Kalmuk grupları, 1633 yılında İtil Nehri'ndeki Ulu Nogayları mağlup ederek İtil-Yayık Nehirleri arasındaki bölgeye yerleşmişlerdir. (Mannapov, 2008, s. 156; Romanov & Nozdraçeva, 2019, s. 42).

Kalabalık Kalmuk gruplarının bahsi geçen bölgeye yerleşmesi, Moskova Çarlığı'nın dönem itibariyle yeterince askeri kuvvet konuşlandıramadığı güney sınırlarında güvenlik tehlikesi meydana getirmiştir. Böylece Moskova, güney sınırlarının güvenliğini sağlamak amacıyla Kalmuk tayşalarıyla uzlaşmaya çalışmıştır. Netice itibariyle Kalmuk tayşalarının 1649 (Aktı İstoriçeskie, 1842, ss. 111-114), 1655, 1661, 1673, 1683, 1697, 1708 ve 1710 yıllarında Moskova çarlarına yeminler (şert/шертъ) etmeye başladıklarını görmekteyiz. Bu yeminler, Moskova tarafından itaate dair verilen teminatlar olarak algılanırken, Kalmuklar tarafından dostluk ve yardımlaşmaya dair verilen teminatlar olarak algılanmışlardır (Berber, 2014, s. 102).

Kalmuk tayşaları, yemin etmeden önce Moskova'nın esas itibariyle sadakat ve mütteliklik temelli isteklerine karşılık kendi taleplerini belirtmişlerdir. Ancak 1673 yılında Tayşa Ayuka (1669-1724)² tarafından Çar Aleksey Mihayloviç (1645-1676)'e edilen yeminin öncesinde Moskova temsilcileri, Tayşa Ayuka'nın taleplerini kabul etmeye yanaşmamalarıdır.

Bu çalışmada, 1673 tarihli yemin süreci detaylı bir şekilde incelenecek, süreç sırasında Moskova temsilcilerinin Tayşa Ayuka'nın hangi taleplerini kabul etmeye yanaşmadıkları gözler önüne serilecek ve taleplerin Moskova temsilcileri tarafından kabul edilmemesinde haklı gerekçelerin olup olmadığına dair yorumlarda bulunulacaktır.

Yöntem ve Materyaller

Çalışmada esas itibariyle 2003 yılında N. M. Rogojin ve M. M. Batmaev tarafından yayınlanan Kalmuk-Rus ilişkileri hakkındaki Elçilik Dairesi (Posolskiy Prikaz/Посольский Приказ) belgeleri kullanılacaktır. İlâveten bu belgelerde yer alan bilgiler, çalışmanın amaçlarına uygun olarak Eski Eserler Rus Devlet Arşivi (Rossiyskiy Gosudarstvenniy Arhiv Drevnih Aktov/Российский Государственный Архив Древних Актов)'ndeki 111 numaralı Don

¹ Doğuda Oyrat ve Cungar olarak adlandırılmaktadırlar. Kalmuk adı, esas itibariyle batıda Türkler ve Ruslar tarafından kullanılmıştır. Tarihçiler, Kalmuk adının başlangıçta olmayıp daha sonraları ortaya çıktığını düşünmekte ve bu adın ne anlama geldiğine ilişkin siyasi, sosyolojik ve dini açıdan çeşitli görüşler ileri sürmektedirler. Bu görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Miyawaki, 2003 s. 141; Kalan, 2005, s. 7; Yücel, 2001, s. 267; Berber, 2014, s. 26-36).

² 1642 yılının şubat veya mart ayında dünyaya gelen Ayuka, çocukluğunu Cungarya'da geçirmiş, 1653 yılında ise dedesi Dayçin'in eşliğinde İtil Nehri civarına getirilmiştir. Ayuka, 1669 yılında babası Monçak'ın Hoşut Tayşası Ablay tarafından esir edilmesinin ardından Kalmuk Hanlığı tahtına geçmiştir ve 1724 yılına kadar iktidarda kalmıştır. İktidarının ilk yıllarını, kendisine ve ulusuna yönelik tehditleri bertaraf etmekle geçirmiştir. 1672 tarihinden itibaren ise hanlığın dış politikasına yoğunlaşmıştır. İktidarı sırasında ulusuyla birlikte Moskova adına çeşitli savaflara katılmıştır. 1690 yılında V. Dalay-Lama tarafından kendisine han unvanı verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Palmov, 1922, s. 20-39; Batmaev, 1993, s. 182-196; Asimov, 2005, s. 610-611; Bashaev & Dyakieva, 2010, s. 73-78; Tepkeev, 2011, s. 35-42).

Meseleleri (Donskie Dela/Донские Дела) ve 119 numaralı Kalmuk Meseleleri (Kalmitskie Dela/Калмыцкие Дела) kayıtlarındaki bilgilerle desteklenecektir.

TARTIŞMA

Tayşa Ayuka, iktidarının ilk yıllarında kendisine ve ulusuna yöneltilen tehditlerle uğraşmış ve nihayet 1672 yılında tehditlerin tamamını bertaraf etmeyi başarmıştır (Tepkeev, 2011, ss. 35-39). Bu başarının ardından ise hanlığın Moskova ile olan siyasî ilişkilerine yoğunlaşarak eskiden olduğu gibi Kalmuklar ile Ruslar arasındaki ilişkilerin olumlu bir seyir izlemesi için gayret göstermiştir. Bu amaç doğrultusunda Ayuka, 1672 yılının yaz aylarında Yumay-Darhan başkanlığındaki elçilik heyetini Moskova'ya göndermiştir. Nitekim elçilik heyetini karşılayan Moskova Çarı Aleksey Mihayloviç, kendisine gelen elçiler vasıtasıyla Ayuka'ya gönderdiği yarlıkta, Kalmuk tayşalarının yerine getirmekle mükellef olduğu görevleri belirtmiş, ayrıca kendisinin her daim Ayuka'yı destekleyeceğine dair söz vermiştir (RGADA, KD, F. 119, Op. 1, 1672 g., D. 1, LL. 1-4). Bu olayın ardından 22 Eylül 1672 tarihinde Moskova Çarı Aleksey Mihayloviç tarafından Kazanlı Mihail Barakov ve Kâtip Yardımcısı Nikita Protopopov'un başkanlığında bir elçilik heyeti Ayuka'nın yanına gönderilmiş, vaktiyle Kalmuk tayşalarının çara sadık kalacaklarına dair etmiş oldukları yemini doğrulamaları amacıyla ileriki tarihlerde Ruslar ve Kalmukların katılımıyla Astrahan'da kurultay düzenleneceği hakkında haber verilmiştir (RGADA, KD, F. 119, 1672 g., Op. 1, D. 1, L. 8).

Kendisine gönderilen elçilik heyetini karşılayan Ayuka, kurultaya katılacağını ve babası Monçak'ın vaktiyle çara ettiği sadakat yeminini aynı şekilde sürdüreceğini ifade etmiş (RGADA, KD, F. 119, Op. 1, 1672 g., D. 1, L. 14), ayrıca kendi taleplerini sunmak üzere Unetey-Bakşı'yi elçi olarak Astrahan'a göndermiştir. Astrahan'a ulaşan Unetey-Bakşı, 1671-1673 yılları arasında Moskova tarafından Ayuka'ya yapılmayan ödemelerin (jalovanye/жалованье)³ derhâl yapılmasını talep etmiştir. Astrahan görevlileri bu konunun kurultay sırasında görüşüleceğini belirtmelerine rağmen Ayuka talebinde ısrarcı olmuş ve 8 Ocak 1673 tarihinde tekrar Unetey-Bakşı'yi, 22 Ocak 1673 tarihinde ise Yedisian Nogay Mirzası Suyunça Abdulov'u elçi olarak Astrahan'a göndermiştir. Ancak Ayuka'nın talebine Astrahan görevlileri tarafından yine olumsuz cevap verilmiştir (Rogojin & Batmaev, 2003, ss. 24-30). Bunun üzerine Ayuka, Rus-Kalmuk kurultayına katılmama kararı almıştır.

Öte yandan Terek Askerî Valisi Kasbulat Mutsaloviç Çerkasskiy, Astrahan görevlileri ile Ayuka arasında arabuluculuğu üstlenerek Ayuka'nın 1673 yılına ait ödemeyi almasını sağlamış, geri kalan ödemenin de kurultayda konuşulmasının daha doğru olacağını Ayuka'ya belirtmiştir (Rogojin & Batmaev, 2003, ss. 30-31). Böylece 1673 yılına ait ödemeyi alan Ayuka, kurultaya katılmak üzere hazırlıklara başlamıştır.

Bir süre sonra Ayuka, kurultaya katılmaya ilişkin yeni talepler öne sürmüştür. Ayuka, 24 Şubat 1673 tarihinde Erke-Badma ve Nyudey adlı elçileri Astrahan'a göndermiş ve kurultayın, Astrahan'ın yaklaşık 32 km uzağındaki çayırdaki düzenlenmesini talep etmiştir. Bu talebinin Astrahan görevlileri tarafından kabul edilmemesi üzerine ise kurultayın, Astrahan'ın yaklaşık 16 km uzağında yer alan başka bir çayırdaki düzenlenmesi talebinde bulunmuştur. Nitekim Ayuka'nın kurultayın düzenlenme yerinin Astrahan'dan uzakta olması konusundaki ısrarının nedeni, kurultay sırasında kendisine ve ulusuna Ruslar tarafından herhangi bir saldırı girişiminde bulunulabileceği endişesinden kaynaklanmaktadır. Zira Ayuka, yaşadığı güvenlik endişelerini kurultayın düzenlenmesine saatler kala açık bir şekilde Astrahan görevlilerine belirtmiştir. Astrahan görevlileri ise bu endişeleri dikkate alarak şehirdeki asker sayısını azaltmıştır (Rogojin & Batmaev, 2003, ss. 32-41). Bununla birlikte Astrahan görevlileri tarafından kurultayın

³ Bu kavram, Rus devletine çeşitli görevlerle hizmet eden kişilere ödenen maaşlar için kullanılmaktadır (Sorokin, 1992, s. 93). Bununla birlikte Ayuka'nın Ruslardan maaş istemesinin nedeni, kendisinin ve ulusunun dönem itibarıyla Ruslara paralı askerlik hizmeti sunmalarından kaynaklanmaktadır.

düzenlenme yerinde değişiklik yapılmasına yanaşılmasının esas nedeni de muhtemelen aynı Ayuka'da olduğu gibi güvenlik endişelerinden kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak 26 Şubat 1673 tarihinde Rus ve Kalmuk taraflarının katılımıyla Astrahan'da düzenlenen kurultayın birinci oturumunda Ayuka, esas itibariyle çara ve onun oğullarına sadık kalacağına, Moskova'nın Kırım'a karşı yapacağı seferlerde Ruslara askerî destek vereceğine dair yemin etmiştir. İlk oturumun ertesi gününde tekrar bir araya gelen Rus ve Kalmuk tarafları, bu kez Moskova tarafından Ayuka'ya yapılması gereken geçmiş yıllara ait ödemeler hakkında konuşmuştur. Rus tarafı, Moskova'ya askerî desteğin Kalmuklar tarafından somut bir şekilde sağlanmasının ardından ödemelerin yapılacağını belirtmiştir (Rogojin & Batmaev, 2003, ss. 41-55). Ancak burada şunu belirtmeliyiz ki Rus tarafının ödeme konusunda Ayuka'ya sunduğu koşul, başlangıçta Ayuka tarafından askerî destek konusunda verilen yeminin tutulup tutulacağına dair endişelerden dolayıymış gibi görölse de esasen ödemeyi yapmamak için bir bahanedir. Zira Ayuka, yemin etmeden önceki zamanlarda dahi Moskova'yı hem siyasî hem de askerî açıdan desteklemiş ve çarın emirlerine uymuştur. Örneğin, 1670 yılında çar tarafından kendisine verilen emir doğrultusunda Stefan Razin İsyanı'nı bastırmaya gitmiştir (Şvetsova, 1954, s. 213). Ayrıca Ayuka, Moskova'nın çıkarlarını korumak amacıyla 1672 yılının bahar aylarında Perekop'a 260 tane Kalmuk askerî göndermiştir. Kalmuk askerleri, bölgedeki 3 tane Tatarı esir almışlar, geri dönüşte vaktiyle Valyuki ve Rıbnoye topraklarında Tatarlar tarafından yakalan ve Azak civarında esir tutulan Rus askerlerini kurtarmışlardır. Bu olayın ardından 28 Ekim 1672 tarihinde Ayuka tarafından Budaçeri-Erke komutasında Azak civarına gönderilen 200 Kalmuk askerî ise bölgedeki Tatarlarının birçoğunu öldürmüş, yaklaşık 48 tanesini de esir almıştır (RGADA, DD, F. 111, Op. 1, 1671 g., D. 1, LL. 113-115; RGADA, DD, F. 111, Op. 1, 1672 g., D. 11, LL. 7-8).

Yine kurultayın ikinci oturumu sırasında Ayuka, Yedisian Nogay Mirzası S. Abdulov'un oğlu Togan'ın rehin olarak tutulmamasını, serbest bırakılmasını talep etmiştir. Ancak Rus tarafı, bu teklifin gerçekleşmesi için çarın bizzat onay vermesi gerektiğini ifade etmiştir (Rogojin & Batmaev, 2003, s. 56). Nitekim Rus tarafının bu talebi kabul etmemesinde haklı olduğu düşünülebilir. Zira Ayuka, bu talebi kurultay öncesinde hiçbir şekilde gündeme getirmemiş, kurultay sırasında ise spontane bir biçimde Rus tarafına sunmuştur ki sadece temsilci statüsünde kurultayda yer alan Rus tarafının, kendi inisiyatifi doğrultusunda bu talep hakkında karar vermesi mümkün değildir.

Netice itibariyle Ayuka, talepleri Rus tarafınca kabul edilmemesine rağmen bahsi geçen konulara dair ettiği yemini tutacağını belirtmiş ve bunu, Kalmuk geleneklerine uygun olarak şu şekilde taahhüt etmiştir:

"...yemini bozarsam Tanrı'nın öfkesi hem biz tayşaların hem çocuklarımızın hem mirzalarımızın hem onların çocuklarının hem de uluslarımızın üzerine olsun dedi. Ardından Tayşa Ayuka, kılıcını önce kafasına, sonra boğazına götürerek düşmanım tarafından boğazım kesilsin ve Kalmuk inancımıza göre sonsuza kadar lanetlenelim diye ekledi." (Rogojin & Batmaev, 2003, s. 63).

SONUÇ

Tayşa Ayuka, 1673 tarihli yemin sürecinde; geçmiş üç yıla ait ödemelerin yapılması, yemin için düzenlenecek kurultayın düzenlenme yerinde değişiklik yapılması ve Yedisian Nogay Mirzası S. Abdulov'un rehin tutulan oğlunun serbest bırakılması olmak üzere toplam üç talepte bulunmuştur. Bu taleplerden ilki, Rus tarafının siyasî kurnazlığı sayesinde kısmen gerçekleşmiş, ödemenin sadece 1673 yılına ait olan kısmı Ayuka'ya yapılmış, 1671 ve 1672 yılına ait olan ödemeler ise Rus tarafınca öne sürülen mantıksız şartlarla oldubittiye getirilmiştir.

İkinci talep, Tayşa Ayuka'nın Ruslara duyduğu güvensizliğin bir tezahürüdür. Muhtemelen karşı tarafa olan bu güvensizliğin, Rus tarafında da hâkim olması sebebiyle talep ısrarla geri çevrilmiştir. Dolayısıyla Rus tarafının, bu talebe yanaşmamakta haklı olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte talep, Rus tarafınca geri çevrilmesine rağmen Tayşa Ayuka'nın güven

konusundaki endişeleri kurultay öncesinde giderilmiş ve neticede iki taraf ortak bir paydada buluşabilmiştir.

Üçüncü talep, Tayşa Ayuka tarafından spontane bir şekilde ileri sürülmüştür. Ancak temsilci statüsünde olan Rus tarafının, çarın izni olmadan bu talebi onaylamasına imkân yoktur. Dolayısıyla Rus tarafının, bu talebe yanaşmamakta haklı olduğu düşünülebilir.

Etik Beyan

“Elçilik Dairesi (Posolskiy Prikaz) Belgelerine Göre Tayşa Ayuka’nın 1673 Tarihli Yemini” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma, etik kurul kararı zorunluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Comitte on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

Rossiyskiy Gosudarstvennyy Arhiv Drevnih Aktov (RGADA), Donskie Dela, Fond 111, Opis 1, 1671 god, Delo 1, Listı 113-115; Fond 111, Opis 1, 1672 god, Delo 11, Listı 7-8.

Rossiyskiy Gosudarstvennyy Arhiv Drevnih Aktov (RGADA), Kalmitskie Dela, Fond 119, Opis 1, 1672 god, Delo 1, Listı 1-4; Fond 119, Opis 1, 1672 god, Delo 1, List 8; Fond 119, Opis 1, 1672 god, Delo 1, List 14.

II. Ana Kaynaklar

Akti İstoriçeskie, Sobrannie i İzdannıe Arheografiçeskoyu Komissıey. T. 4. (1842). SPb.: Tipografiya II-go Otdeleniya Sobstvennoy Ego İmperatorskogo Veliçestva Kantselyarii.

Rogojin, N. M., & Batmaev, M. M. (sost.) (2003). *Posolskie Knigi po Syvazam Rossii s Kalmitskim Hanstvom 1672-1675.* Elista: APP Cangar.

Şvetsova, E. A. (sost.) (1954). *Krestyanskaya Voyna pod Predvoditelstvom Stepana Razina, Sbornik Dokumentov.* T. 1. Moskva: İzdatelstvo AN SSSR.

III. Araştırma Eserler

Asimov, E. V. (2005). Ayuka. *Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya.* Moskova: Bolşaya Rossiyskaya Entsiklopediya.

Bashaev, A. N., & Dyakieva, R. B. (2010). *İstoriya Kalmıkii i Kalmitskogo Naroda s Drevneyşih Vremen do Naçala XIX v.* Elista: Ministerstvo Obrazovaniya, Kulturi i Nauki Respubliki Kalmikiya.

Batmaev, M. M. (1993). *Kalmiki v XVII-XVIII Vekah, Sobitiya, Lyudi, Bit.* Elista: Kalmitskoe Knijnoe İzdatelstvo.

Berber, O. (2014). *Kalmuk İstilas ve Türk Dünyasına Etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kalan, E. (2005). *Cungar Hanlığının Siyasî Tarihi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Mannapov, M. M. (2008). K Voprosu o Mejetniçeskih Kontaktah i Letnih Koçevkah Başkir i Kalmikov v XVII v. v Stepnom Zavolje. *Izvestiya Altayskogo Gosudarstvennogo Universiteta, İstoriya, Politologiya*, 4(3), 156-159.

Miyawaki, J. (2003). *History of the Dzungars: Introductory Survey*. C. Adle, I. Habib, K. M. Baipakov (Ed.) *History of the Civilizations of Central Asia*. V. 5: Development in Contrast: From the Sixteenth to the Mid-Nineteenth Century içinde (ss. 141-151). Paris: UNESCO.

Palmov, N. N. (1922). *Oçerk İstorii Kalmitskogo Naroda za Vremya Ego Prebivaniya v Predelah Rossii*. Astrahan: Kalmitskoe Gosudarstvennoe İzdatelstvo.

Romanov, A. A., & Nozdraçeva, T. İ. (2019). “İki Tsaadjin Biçig” Djungarskogo Hanstva v Politiko-Pravoy Jizni Oyratskogo Naroda. *Vestnik Moskovskogo Gorodskogo Pedagogičeskogo Universiteta. Seriya: Yuridiçeskie Nauki*, 2(34), 40-50.

Sorokin, Yu. S. (Red.) (1992). *Jalovanye*. Slovar Russkogo Yazıka XVIII Veka içinde (Vıp.7, s. 93). SPb.: Nauka.

Tepkeev, V. T. (2011). Han Ayuka: Pervıe Godı Pravleniya. *Oriental Studiels*, 4(1), 35-42.

Ustyugov, N. V., Zlatkin, İ. Ya., & Kuşeva, E. N. (Red.) (1967). *Oçerki İstorii Kalmitskoy ASSR: Dooktyabrskiy Peroid*. Moskva: Nauka.

Yücel, M. (2001). Kalmuklar. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.